

Avaleht>Õigusaktid ja kohtupraktika>Liikmesriigi õigus

Liikmesriigi õigus

Tšehhi

Sellel lehel esitatakse teavet Tšehhi Vabariigi õigusüsteemi kohta ja Tšehhi Vabariigi õiguse ülevaade.

Õiguse allikad

Tšehhi õigus moodustab osa kirjapandud õigusele tuginevast Mandri-Euroopa õiguskultuurist ning see koosneb seadustest ja muudest õigusaktidest, Tšehhi Parlamendi [*Parlament ČR*] ratifitseeritud väljakuulutatud rahvusvahelistest lepingutest ja põhiseaduskohtu [*Ústavní soud*] lahenditest, millega tühistatakse õigusnorm tervikuna või osaliselt.

Õigusaktide liigid – kirjeldus

Tšehhi Vabariigi õiguskord põhineb kõikidel Tšehhi õigusaktidel ja nendega seotud aktidel.

Kõige olulisemad õigusaktid on **seadused** [*zákony*], st üksikisikute ja ühiskonna peamisi eluvaldkondi reguleerivate normide kogumid. Laialatuslikumad seadused kannavad **seadustike** [*zákoníky*] nime ja nendega reguleeritakse kogu õigusvaldkonda ning sätestatakse süstemaatiliselt üksikasjalikud eeskirjad. Kogu valdkonna menetlusõigust reguleerivad seadused, milles on esitatud üksikasjalikud menetlusnormid, kannavad **menetlusseadustike** nime (*řády*). Riigi ja kodanike ning inimõiguste kõige olulisemaid aspekte käsitlevad seadused (sealhulgas Tšehhi Vabariigi põhiseadus ning põhiõiguste ja -vabaduste harta) kannavad **konstitutsiooniliste seaduste** [*ústavní zákony*] nime ja nende vastuvõtmiseks kehtib erikord.

Seadusi täiendavad rakendusaktid: **valitsuse korraldused, ministri või keskvalitsusasutuse määrused ja iseseisvate piirkondlike omavalitsusasutuste määrused**.

Tšehhi õigus sisaldab ka parlamendi ratifitseeritud **rahvusvahelisi lepinguid** ja need on Tšehhi Vabariigi suhtes siduvad. Rahvusvahelised lepingud on muude õigusaktide suhtes ülimuslikud, sest rahvusvaheline leping on riigi õigusakti suhtes ülimuslik olukorras, kus nende vahel on konflikt.

Lisaks juba loetletud õigusaktide liikidele kohaldatakse Tšehhi Vabariigis alates Euroopa Liiduga ühinemisest ka **Euroopa õigust** samamoodi nagu muudes liikmesriikides.

Tava Tšehhi õiguse hulka ei kuulu. Mõningatel juhtudel lubavad seadused tava teatavates valdkondades või teatavate õiguspõhimõtete puhul arvesse võtta. Sellisel juhul on see konkreetsetes seaduses kirjas ja kohtud saavad neid norme jõustada. Seetõttu on levinud seisukoht, et õiguspõhimõtted ega tava ei ole iseenesest õiguse allikad, vaid seda on hoopis neile viitav seadus.

Kohtulahendid ei ole samuti õiguse allikad. Samas ei saa kohus keelduda otsuse tegemisest põhjendusel, et seaduses esineb lünki või mitmetimõistetavust. Sageli peab kohus seadust ise tõlgendama ja edaspidi hakkavad teised kohtud oma otsustes üldjoontes sellest tõlgendusest lähtuma. Nii tekivad sisulised õiguslikud pretseedendid. Kui kohtuotsus on avaldatud kohtuotsuste ja arvamuste kogus (*Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*), kuhu kõrgemate kohtute põhimõttelised otsused üldjuhul kogutakse, peetakse seda sisuliselt õiguse allikaks, kuigi ametlikult sellist kohustust ei ole.

Õigusnormide hierarhia

Tšehhi Vabariigi õiguskorras valitseb hierarhia. Kõige tähtsamad on **põhiseadus** ja konstitutsioonilised seadused; nende seaduste jõud on suurim ja neid saab muuta vaid konstitutsioonilise seadusega. Järgmiseks on **tavaseadused**, millest tulenevad rakendusaktid, mille õigusjõud on kõige väiksem. Hierarhia madalamal astmel asuvad aktid peavad olema kooskõlas kõrgemal asuvate aktidega. Õigusakte saab tühistada või muuta vaid samasugust või suuremat õigusjõudu omava aktiga. **Rahvusvahelistel lepingutel** on eristaatus. Nagu juba selgitatud, moodustavad need osa õiguskorrast ja on konflikti korral ülimuslikud isegi konstitutsiooniliste seaduste ees.

Seadustest tulenevad õigusaktid – valitsuse korraldused, Vabariigi Presidendi seadlused (näiteks amnestia andmise kohta), ministrite ja muude keskvalitsusasutuste määrused, piirkondlike ja kohalike omavalitsusasutuste delegeeritud õigusaktid. Selliseid akte saab vastu võtta ainult õiguslikult pädev asutus seaduse põhjal ja selles ettenähtud ulatuses.

Mis puutub **Euroopa õigusesse**, kohaldatakse Tšehhis ELi õiguse ülimuslikkuse põhimõtet nagu igas muus liikmesriigis. Selle põhimõtte kohaselt on Euroopa õigus ülimuslik, kui Euroopa õigusakti ja liikmesriigi õigusakti (seaduse, määruse jne) vahel on konflikt. Põhimõtte kehtib ka olukorras, kus konflikt on riigi õigusakti ja liidu esmase õiguse akti (aluslepingud) vahel ning riigi õigusakti ja liidu teisese õiguse akti (määrus, direktiiv jne) vahel. Õiguse üldlevinud tõlgenduse kohaselt ei pääse ka liikmesriikide kõige kõrgemad õigusaktid sellest põhimõttest – ELi õigusaktid on ülimuslikud liikmesriikide põhiseaduste ja konstitutsiooniliste seaduste ees.

Selleks et Tšehhi Vabariigi suhtes siduvad rahvusvahelised lepingud muutuksid õiguse allikaks, peab parlament need ratifitseerima, eeldusel et konstitutsioonilise seadusega ei ole nõutud lepingu ratifitseerimist referendumil. Vabariigi President kuulutab ratifitseeritud lepingud välja. Pärast ratifitseerimist tuleb lepingu tšehhikeelne versioon avaldada rahvusvaheliste lepingute kogus (*Sbírka mezinárodních smluv*).

Instiitutsiooniline raamistik

Õigusaktide vastuvõtmise eest vastutavad instiitutsioonid

Tšehhi Vabariigi seadusandlik võim on antud parlamendile, mis koosneb kahest kojast:

saadikutekoda (200 saadikut) ja

senat (81 senaatorit).

Otsuste tegemise protsess

Seadusloome ehk otsuste tegemise protsessi aluseks on algatusõigus. Ettepanekuid uute seaduste vastuvõtmiseks ja olemasolevate muutmiseks võivad teha parlamendiliikmed, parlamendifraktsioonid, senat, valitsus ja piirkondlikud asutused. Riigieelarvet ja rahvamajanduse raamatupidamiskontode sulgemist käsitlevaid seadusi võib algatada vaid valitsus ning ainult saadikutekoda tohib nende suhtes otsuseid vastu võtta. Samas on valitsusel õigus iga õigusakti ettepaneku (eelno) kohta arvamust avaldada. Saadikutekoda arutab ja vajadusel muudab eelnõu kolme järjestikuse lugemise käigus.

Seaduse vastuvõtmiseks piisab kohalolijate lihtäälteenamusest. Saadikutekoja esimees saadab eelnõu niipea kui võimalik senatile, ja erinevalt vahel kuudepikkuseks venivast arutelust saadikutekojas, on senatil vaid 30 päeva aega eelnõu arutada. 30 päeva möödumisel peab senat eelnõu kas heaks kiitma, tagasi lükkama või esitama saadikutekojale selle muudetud versiooni. Samuti võib senat otsustada eelnõu üldse mitte menetleda. Kui senat eelnõu heaks kiidab, jätab selle menetlemata või tähtajaks oma arvamuse avaldamata, loetakse seadus vastuvõetuks ja saadetakse Vabariigi Presidendile alla kirjutamiseks. Kui aga senat eelnõu tagasi lükkab, hääletab saadikutekoda selle üle uuesti. Seadus võetakse vastu, kui saadikutekoda kiidab selle heaks lihtäälteenamusega. Kui senat saadab saadikutekojale tagasi muudetud eelnõu, peab alamkoda hääletama senati poolt heakskiidetud eelnõu üle. Eelnõu

vastuvõtmiseks piisab saadikute lihthälteenamusest. Kui aga saadikutekoda senati parandatud eelnõu tagasi lükkab, toimub saadikutekojas uus hääletus algselt senatisse saadetud eelnõu üle. Seadus võetakse vastu, kui selle poolt on hääletanud vähemalt pooled kõigist saadikutest (st on antud vähemalt 101 poolthäält). Valimisseadused ja mõned muud seadused peab heaks kiitma nii saadikutekoda kui ka senat.

Vabariigi President võib vastuvõetud eelnõu ettenähtud 15 päeva jooksul alla kirjutamata jätta ja selle edasiseks aruteluks saadikutekotta tagasi saata, lisades tagasisaatmise põhjused. Seda nimetatakse presidenti vetoõiguseks. Kui saadikutekoda võtab presidendi vetost hoolimata tagasisaadetud eelnõu muutmata kujul oma liikmete lihthälteenamusega vastu, loetaksegi seadus vastuvõetuks. Kui ei, jääb see vastu võtmata.

Lisaks Vabariigi Presidendile kirjutavad seadustele alla ka saadikutekoja esimees ja peaminister, kuigi see on vaid puhas formaalsus.

Saadikutekoja laialisaatmise korral on senati ülesandeks võtta teatavates valdkondades vajalikke õiguslikke meetmeid, milleks muul juhul tuleks vastu võtta seadus. Senatile saab õiguslike meetmete kohta ettepanekuid teha ainult valitsus ja need tuleb saadikutekoja esimesel istungil kohe kinnitada, sest muidu kaotavad nad kehtivuse.

Sellises otsuste tegemise protsessis on erandiks konstitutsioonilised seadused. Need tuleb vastu võtta kõigi saadikute kolme viiendiku häälteenamusega (st kvalifitseeritud häälteenamusega) ja kohalviivate senaatorite kolme viiendiku häälteenamusega, mitte kohalviivate parlamendiliikmete lihthälteenamusega (pooled), nagu on kombeks tavaliste seaduste vastuvõtmisel. Konstitutsioonilisi seadusi saab muuta või täiendada vaid teiste konstitutsiooniliste seadustega (st kui saadikutekoda saadetakse laiali, ei saa senat selliseid seadusi muuta) ja president ei saa nende puhul kasutada vetoõigust.

Ministrid, haldusasutused ja omavalitsusasutused annavad oma haldusalas üksikasjalikke rakenduseeskirju (määrusi ja korraldusi).

Õigusaktide kehtivus

Õigusakti jõustumiseks tuleb see avaldada. Konstitutsioonilised seadused, seadused ja muud õigusaktid (valitsuse korraldused, ministrite määrused jne) avaldatakse siseministeeriumi poolt avaldatava ametliku teataja seaduste osas (*Sbírka zákonů*). Õigusakt jõustub ja muutub Tšehhi õiguskorra osaks ametlikus teatajas avaldamise päeval. Iga avaldatava õigusakti puhul märgitakse ära ka selle kehtima hakkamise kuupäev. Sellest kuupäevast alates on kõigil juriidiline kohustus seadust täita. Kui kuupäeva pole märgitud, hakkab õigusakt kehtima 15 päeva möödumisel selle avaldamisest. Erandkorras võib kiireloomulistel juhtudel avalikes huvides kehtima hakkamise tähtpäeva ettepoole tuua, kuid see ei saa olla varasem avaldamise kuupäevast. Nii võivad õigusakti jõustumise ja kehtima hakkamise kuupäevad kokku langeda, kuid mitte kunagi ei või õigusakt hakata kehtima enne jõustumist. Senati poolt vastuvõetud õigusaktid avaldatakse samuti nagu seadused ametliku teataja seaduste osas (*Sbírka zákonů*); ratifitseeritud rahvusvahelised lepingud avaldatakse ametliku teataja rahvusvaheliste lepingute osas (*Sbírka mezinárodních smluv*). Piirkondlikud õigusaktid avaldatakse ametlikus väljaandes ning kohaliku omavalitsuse õigusaktid pannakse 15 päevaks välja volikogu ametlikule teadetetahvile ja avaldatakse seejärel tavalises korras.

Kui riigi seadus või selle mõned sätted on vastuolus põhiseadusliku korraga või kui muud õigusaktid või nende sätted on vastuolus põhiseadusliku korra või mõne muu seadusega, otsustab põhiseaduskohus, kas need tuleks tühistada.

Lisateabe saamiseks tutvuge põhiseadusega: [Ústava](#).

Õigusaktide andmebaas

Õigusaktide andmebaasi omanik ja haldaja on Tšehhi Vabariigi siseministeerium. Andmebaas sisaldab järgmist:

Siseministeeriumi ametliku veebisaidi üks osa on pühendatud **õigusaktidele**. See sisaldab ametliku väljaande **seaduste osa** (*Sbírka zákonů*) ja **rahvusvaheliste lepingute osa** (*Sbírka mezinárodních smluv*) elektroonilisi koopiaid (PDF-vormingus). Veebisaidil puudub ametlik staatus või juriidiline jõud. Ainult ametliku teataja trükitud tekst on autentne. Sait on üldsusele kättesaadav ning vajaliku teabe otsimiseks on võimalik teostada dokumentide terviktekste ja metaandmeid hõlmavaid päringuid.

Tšehhi Vabariigi avaliku halduse portaali (*Portál veřejné správy České republiky*) **õigusakte käsitlev osa** (*Sekce Zákony*) sisaldab seaduste ja teise õiguse aktide ajakohastatud ja konsolideeritud versioone. Veebisaidil puudub ametlik staatus või juriidiline jõud. Andmebaasis on võimalik teha terviktekste hõlmavaid päringuid ning päringuid dokumentide nime ja numbri järgi.

ISAP infosüsteem annab juurdepääsu andmebaasidele, mida kasutatakse koordinaatoriliste määramiseks nõukogu dokumentidele, ning samuti *Euroopa Liidu Teatajas* avaldatud õigusaktidele. Samuti jälgitakse infosüsteemis rakendamise protsessi, riikliku seadusandlikku menetlust ja rikkumismenetlust.

Andmebaas on elektrooniline arhiiv, mis sisaldab riiklike seisukohti, tödokumente, vastavustabeleid jne.

Kohtupraktika

Tšehhi Vabariigis puudub ühtne ametlik või erakogu, kus järjekindlalt avaldataks kõikide Tšehhi kohtute lahendeid, st põhiseaduskohtu ja üldkohtute lahendeid, mis võiksid üldist huvi pakkuda. Põhiseaduskohtu otsused avaldatakse põhiseaduskohtu lahendite kogus (*Sbírka nálezu a usnesení Ústavního soudu*), mida annab välja C.H. Beck Prahast. Üldkohtute puhul avaldatakse järjekindlalt vaid kõrgemate kohtute (ülemkohus, kõrgem halduskohus) teatavaid lahendeid. Ülemkohtu valitud lahendeid ja arvamusi, mille eesmärk on konsolideerida madalama astme tsiviil- ja kriminaalkohtute kohtupraktikat, avaldatakse kohtulahendite ja arvamuste kogus (*Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*), mida annab välja LexisNexis Prahast. Kõrgema halduskohtu valitud lahendeid avaldatakse kõrgema halduskohtu lahendite kogus (*Sbírka rozhodnutí Nejvyššího správního soudu*), mida annab välja ASPI Prahast. Madalama astme kohtute lahendeid järjekindlalt ei avaldata; valitud lahendeid avaldatakse mõnikord õigusvaldkonna ajakirjades.

Põhiseaduskohtu ja kummagi kõrgema kohtu ametlikud elektroonilised otsimootorid on väga olulised, kuna nende kaudu saab otsida nende kohtute kõiki lahendeid. Nende otsimootoritega tehakse päringuid ka eri alama astme kohtutes, et esitada nende lahendite valik.

judikatura Ústavního soudu ČR (põhiseaduskohtu kohtupraktika)

judikatura Nejvyššího soudu ČR (ülemkohtu kohtupraktika)

judikatura Nejvyššího správního soudu (kõrgema halduskohtu kohtupraktika)

Kas juurdepääs andmebaasile on tasuta?

Andmebaasi saab kasutada **tasuta**.

Valik tasuta andmebaase:

[ASPI](#)

[LEXDATA](#)

[LEXGALAXY](#)

[SAGIT](#)

[TORI](#)

Viimati uuendatud: 19/06/2019

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.